

Вхідними даними для побудови матриці будуть результати групування регіонів України за інтегральними рівнями використання конкурентних переваг та безпеки стійкого розвитку регіонів України.

Висновки. Методологічні підходи дозволяють поглиблювати сутність сталого розвитку регіонів в частині збільшення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання, а також дозволить зрозуміти взаємозв'язок конкурентоспроможності регіону та сталого розвитку регіону та стимулювання сталого розвитку регіону. Також за допомогою даної методики можна проводити групування регіонів України за рівнем використання конкурентних переваг регіону.

Список використаних джерел:

1. Вахович І. М. Фінансова політика сталого розвитку регіону: методологія формування та механізми реалізації: Монографія / І. М. Вахович – Луцьк: Надстир'я, 2007. – 496 с.
2. Герасимчук З. В. Конкурентоспроможність регіону: теорія, методологія, практика: Монографія. / З. В. Герасимчук, Л. Л. Ковалська. – Луцьк: Надстир'я, 2008. – 248 с.
3. Герасимчук З.В. Стимулювання сталого розвитку регіону: теорія, методологія, практика: Монографія / Герасимчук З.В., Поліщук В.Г. – Луцьк: РВВ ЛНТУ, 2011. – 516 с.
4. Гречаник Н.Ю. Конкурентоспроможність регіонів з позицій концепції сталого розвитку / Гречаник Н.Ю. // Вісник Прикарпатського університету. – Економіка. – 2015. – Випуск XI. – С. 49-58.
5. Порттер Е. Майкл. Конкурентна стратегія: Методика аналіза отраслей и конкурентов / Порттер Е. Майкл. – М.: Альпіна Бізнес Букс, 2005. – 454 с.
6. Хусайнов Р.В. Конкурентоспроможність регіонів як фактор розвитку національної економіки / Хусайнов Р.В. // Стратегічні пріоритети в ХХІ столітті : матеріали І Міжнар. наук.-практ. конф., 19 травня 2016 р. – Київ : Пшонківський О.В., 2016. – 264 с. – С. 241-245.

Рецензент д.е.н., професор Вахович І.М.

УДК 336:004.896(07)

Пиріг С.О., к.е.н., доцент

Ніколаєва А.М., к.е.н., доцент

Іщук Л.І., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

ОЦІНКА ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

У статті здійснена оцінка стану будівельної галузі в державі, обґрунтовано перспективи розвитку будівництва та його вплив на соціально-економічний розвиток регіонів України.

Ключові слова: будівельна галузь, будівельні підприємства, будівельні роботи, будівельна продукція, соціально-економічний розвиток, фінансування будівельної галузі.

PyrihS., Nikolaeva A., Ischuk L.

ASSESSMENT AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT THE CONSTRUCTION INDUSTRY IN THE REGIONS OF UKRAINE

The paper assessed the state of the construction industry in the country, justified development prospects of construction and its impact on socio-economic development of regions of Ukraine.

Keywords: construction industry, construction companies, construction works, construction products, socio-economic development, funding the construction industry.

Пириг С.А., Ніколаєва А.Н., Іщук Л.І.

ОЦЕНКА И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СТРОИТЕЛЬНОЙ ОТРАСЛИ В РЕГИОНАХ УКРАИНЫ

В статье осуществлена оценка состояния строительной отрасли в государстве, обоснованы перспективы развития строительства и его влияние на социально-экономическое развитие регионов Украины.

Ключевые слова: строительная отрасль, строительные предприятия, строительные работы, строительная продукция, социально-экономическое развитие, финансирование строительной отрасли.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Соціально-економічний розвиток регіонів України залежить від розв'язання системних проблем, які впливають на усі складові економіки держави – зокрема будівництво. Будівельна галузь є однією з галузей економіки держави, яка у цілому відображає рівень її розвитку. Основною проблемою для галузі є фінансування, яке залежить від інвесторів будівництва. Зменшення кількості інвестицій в галузь, як вітчизняними, так і іноземними компаніями зумовлює старіння основних фондів, що негативно впливає на конкурентоспроможність галузі. На регіональному рівні простежується тенденція першості будівельних організацій центральних районів і великих міст–мільйонерів. Щоб виявити проблеми будівництва у регіонах України, та запропонувати пропозиції щодо їх розв'язання, необхідно здійснити оцінку стану будівельної галузі.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблемами розвитку будівельної галузі України займаються: В. Анін, Л. Левіт, П. Куліков, Є. Мних, Ю. Пелих, Р. Подольський, О. Шевчук та ін. приділяючи значну увагу економічним аспектам функціонування галузі, проте не менш важливими є перспективи та напрями її розвитку.

Цілі статті. Зважаючи на вище сказане, метою даної статті є оцінка і обґрунтування перспектив розвитку будівельної галузі та її вплив на соціально-економічний розвиток регіонів України.

Викладення основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Будівельні підприємства є самостійними господарюючими суб'єктами, які на власний ризик здійснюють свою фінансово-господарську діяльність. Головною метою діяльності будівельних підприємств є будівництво нових об'єктів нерухомості виробничого, комерційного, житлового та суспільного призначення. Однак будь-яке підприємство, у тому числі і будівельне, в умовах ринкової економіки не може минути фінансової складової, так, як без фінансів не може існувати жодне виробництво. Крім того, будівельні підприємства взаємодіють з різними економічними суб'єктами як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку, що є не можливим без руху грошових коштів, фінансових ресурсів, формування фінансових зобов'язань та їх погашення.

Основні показники діяльності підприємств будівельної галузі протягом 2010-2015 років наведені в табл. 1 [1], де можна побачити, що будівельна галузь була збитковою та не рентабельною, поточні зобов'язання рік у рік збільшуються і у 2015 році становили – 222229 млн. грн.

Таблиця 1

Основні показники діяльності підприємств будівельної галузі

Показники	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік
Кількість підприємств, (одиниць)	38215	37544	34077	36185	29785	29165
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), млн. грн.	96725,3	120419,5	155790,7	141125,7	150466,6	142871,9
Фінансовий результат до оподаткування, млн. грн.	-4418,2	-3845,8	-71,1	-5126,6	-27288,4	-25074,1
Підприємства, які одержали прибуток, млн. грн.	4905,1	5373	9139,1	5968,0	6295,7	5648,1
Підприємства, які одержали збиток, млн. грн.	9323,3	9218,8	9210,2	11094,6	33584,1	30722,2

продовження таблиці 1

1	2	3	4	5	6	7
Чистий прибуток (збиток), млн. грн.	-3584,8	-2466,7	-1012,7	-5893,2	-27948,8	-5254,5
Підприємства, які одержали прибуток, млн. грн.	3669,4	3972,1	8367	5317,1	5693,7	1418,1
Підприємства, які одержали збиток, млн. грн.	7254,2	6438,8	9379,7	11210,3	33642,5	6672,6
Рівень рентабельності діяльності (збитковості), %	-4,2	-2,7	-0,6	-3,2	-13,5	-12,7
Необоротні активи, млн. грн.	64597,6	67753,2	95514,5	106121,6	95954,5	98109,7
Оборотні активи, млн. грн.	89470,2	107481	165004	186205,6	173151,8	213041,2
Власний капітал, млн. грн.	27371,9	25888,3	29522,5	32190,8	3144,7	-16038,1
Поточні зобов'язання (млн. грн.)	83368	101866	154437	174428	168905	222229

На рис. 1 представлена динаміка обсягу виконаних будівельних робіт за регіонами протягом 2010-2016 років. У 2016 році на підприємствах регіонів України зросли обсяги робіт порівняно з попередніми роками, за винятком Донецької та Луганської областях, у яких на 50% скоротилися обсяги робіт на будівельних підприємствах. Найбільше зросли обсяги робіт в таких областях, як Волинській (у 3 рази), Хмельницькій (2,6 рази), Одеській, Вінницькій та Івано-Франківській (2,4 рази), Київській та Харківській (2,3 рази), Львівській (2,2 рази).

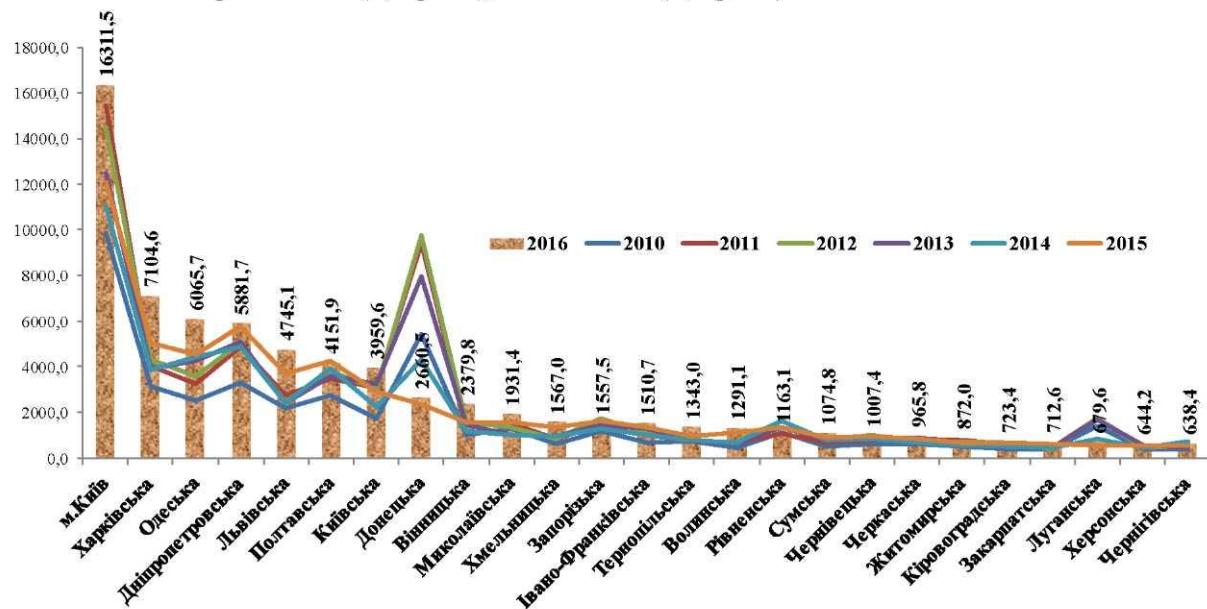

Рис. 1. Динаміка обсягу виконаних будівельних робіт за регіонами

Домінування недержавного сектору в будівництві значно ускладнює можливість управління та моніторингу ситуації, що склалася в будівельній галузі (блізько 90% всіх будівельних підприємств – недержавні). Але, незважаючи на всі економічні негаразди розвитку будівництва, спостерігається повільне покращення стану галузі у цілому.

Підприємствами України у 2015 році виконано будівельних робіт на суму 55,9 млрд. грн. Індекс будівельної продукції у 2015 році порівняно з 2014 роком становив 85,1%. В експлуатацію загальної площа житла прийнято 11044,4 тис. м², з яких 1817,3

тис.м² (або 16,5% загального обсягу житла). Переважну частину (50,5%) загального обсягу житла прийнято в експлуатацію в одноквартирних будинках, 49,2% – у будинках із двома й більше квартирами та 0,3% – у гуртожитках [1]. Загальна площа прийнятого в експлуатацію житла у 2015 році порівняно з 2014 роком збільшилась на 13,4%.

У 2016 році в Україні прийнято в експлуатацію 9366,8 тис.м² загальної площини житла. Більше половини (56,0%) загального обсягу житла прийнято в експлуатацію в будинках із двома й більше квартирами, 43,7% – в одноквартирних будинках і 0,3% – у гуртожитках. Загальна площа прийнятого в експлуатацію житла у 2016 році порівняно з 2015 роком зменшилась на 15,2%, при цьому без урахування площини, прийнятої в експлуатацію відповідно до Порядку, – на 1,1%.

Динаміку обсягу виконаних будівельних робіт за видами будівельної продукції протягом 2010-2015 років та структуру за 2015 рік представлено на рис. 2, де видно, що будівництво житлових споруд має тенденцію до зростання, так, як у 2010 році вони займали 16% до загального обсягу, то у 2015 році вони становлять 24%, нежитлові споруди навпаки мають тенденцію до зменшення, хоча й невелике, але на кінець 2015 року склало 26% до загального обсягу, що менше на 5% за 2010-2013 роки. Інженерні споруди протягом п'яти років зменшились на 6% і на кінець 2015 року займають 50% обсягу від загального обсягу будівництва.

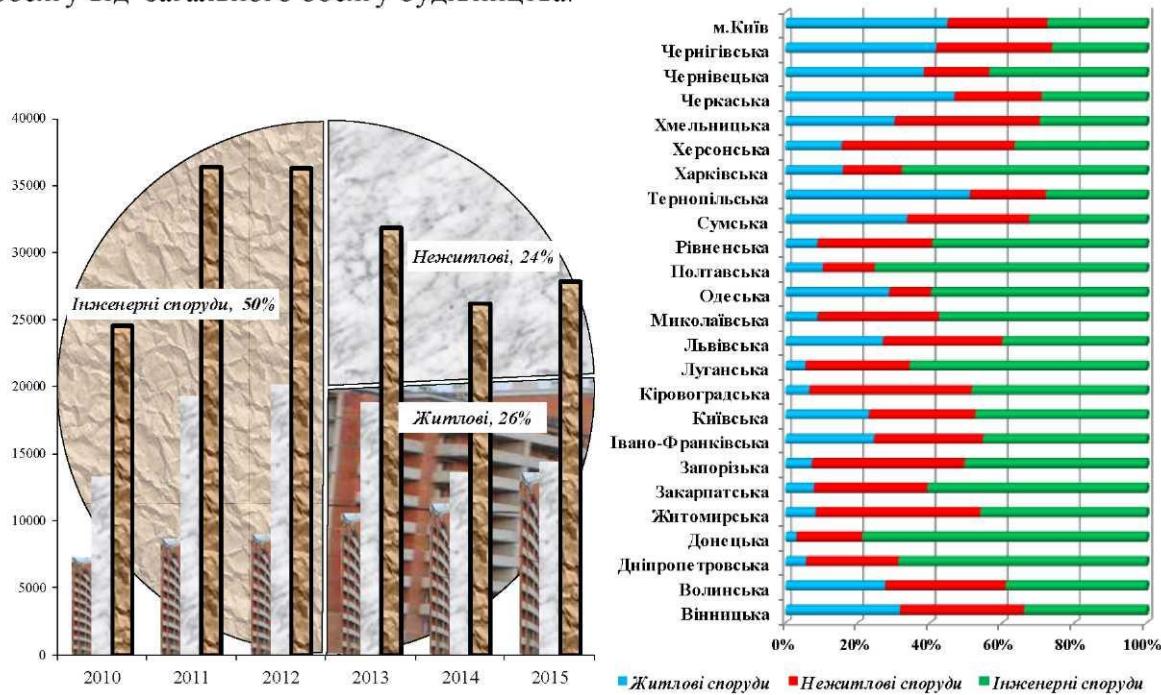

Рис. 2. Динаміка основних видів будівельної продукції за 2010-2015 роки, їх структура за 2015 рік та регіональний розподіл, млн. грн.

Щодо обсягу виконаних будівельних робіт за видами будівельної продукції регіонами України, то тут рівень регіональних асиметрій є значним. Найбільший показник будівництва житлових споруд у 2015 році у м. Києві (5406 млн.грн.), в Одеській (1308 млн.грн.) та Львівській (988 млн.грн.) областях. Найменший показник у Луганській (30 млн.грн.), Кіровоградській (44 млн.грн.) та Закарпатській (48 млн.грн.) областях. Будівництво нежитлових споруд найбільше виконано у м. Києві (3348 млн.грн.), Дніпропетровській (1474 млн.грн.), Львівській (1218 млн.грн.) та Київській (848 млн.грн.), найменше у Луганській (157 млн.грн.), Чернівецькій (170 млн.грн.) та Чернігівській (184 млн.грн.) областях. Щодо інженерних споруд, то найбільше їх

виконано у Дніпропетровській (3944 млн. грн.), Харківській (3425 млн. грн.) областях та м. Києві (3319 млн. грн.), найменше у Чернігівській (150 млн. грн.), Херсонській (195 млн. грн.) та Черкаській (240 млн. грн.) областях.

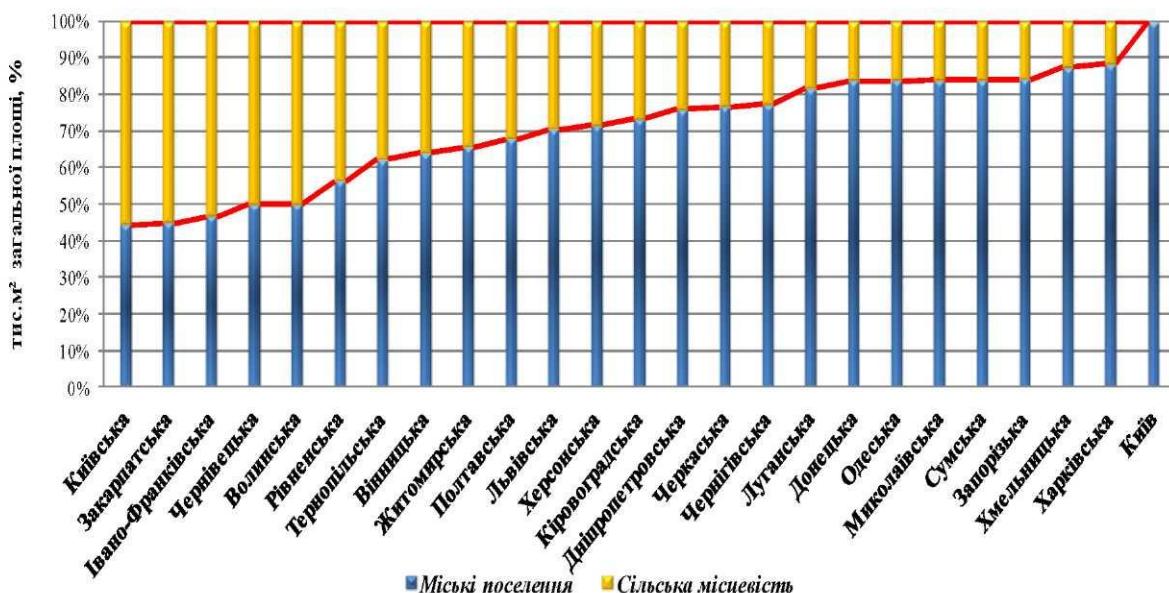

Рис. 3. Динаміка структури прийняття в експлуатацію житла у міських поселеннях та сільській місцевості у 2015 році, тис. м²

Згідно даних [1], що представлені на рис. 3 бачимо, що за 2015 рік у таких областях, як Київській, Закарпатській, Івано-Франківській, Чернівецькій та Волинській обсяг прийнятого в експлуатацію житла у міських поселеннях та сільській місцевості становить 50% житла, як у містах так і в сільській місцевості. У Харківській 11%, Хмельницькій 12%, Донецькій, Запорізькій, Миколаївській, Одеській та Сумській областях – 16% прийнято в експлуатацію житла у сільській місцевості. Відповідно 89%, 88% та 84% прийнято житла у містах даних областей.

За рахунок коштів державного бюджету за 2015 рік прийнято в експлуатацію 52,6 тис. м² загальної площини житла, що на 61,1% більше рівня 2014 року та в 4,5 рази менше від рівня 2005 року. Лише в 11 регіонах із 25 було прийнято в експлуатацію житла за рахунок коштів державного бюджету: м. Київ – 19 тис. м², Харківська – 9 тис. м², Хмельницька – 7 тис. м² (рис. 4). Протягом 2010-2015 років за рахунок коштів державного бюджету прийнято в експлуатацію житла у м. Києві – 65 тис. м², у Львівській та Хмельницькій областях – 31 тис. м², Одеській – 25 тис. м², Київській та Чернігівській – 19 тис. м², Харківській – 17 тис. м², Закарпатська – 14 тис. м², Миколаївська – 12 тис. м², Рівненська – 9 тис. м², Волинська – 5 тис. м², Сумська та Херсонська – 4 тис. м², Вінницька, Чернівецька та Черкаська області – 1 тис. м².

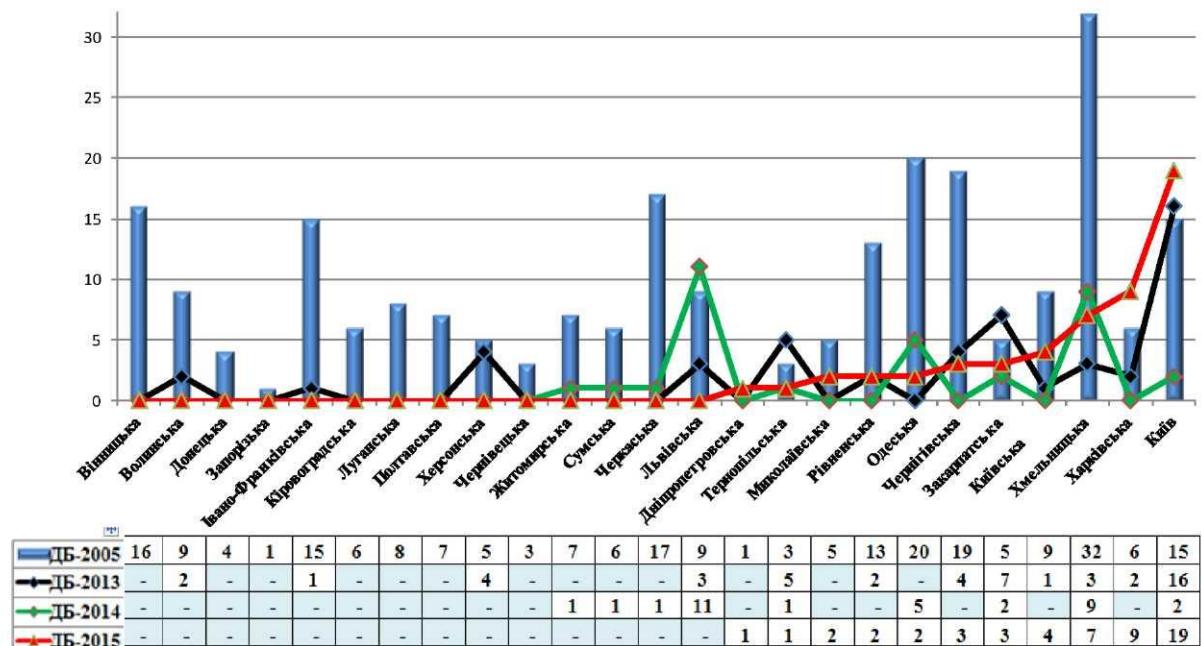

Рис. 4. Динаміка прийняття в експлуатацію житла за рахунок коштів державного бюджету за регіонами України, (тис. м²)

Житлове будівництво – це галузь довготермінових інвестицій, це капітал, надбання будь-якої країни. В кожній країні функціонує свій механізм розвитку житлового будівництва. Невід'ємним елементом даного механізму є фінансування житлового будівництва. Динаміка фінансування будівельної галузі України у 2012-2014 роках представлена на рис. 5, де бачимо, що протягом трьох років найбільшою часткою фінансування будівельної галузі були власні кошти підприємств і організацій (майже 70%) та кредити банків і інші позики (до 10%). Найменшою часткою були кошти державного бюджету, що становили – 6%, 2,5%, 1,2% відповідно та кошти іноземних інвесторів – 1,8%, 1,7%, 2,6%.

Фінансування 2016 року на реалізацію будівельних програм не змогло активізувати будівельну галузь без впровадження додаткових економічних стимулів. Будівельний сектор економіки не запрацює в повній мірі без створення сприятливих умов роботи у вигляді доступного проектного фінансування, реалізації в країні великих масштабних проектів та зростання платоспроможності населення.

Рис. 5. Фінансування будівельної галузі у 2012-2014 роках, %

Низка державних програм, наприклад, по доступному житлу і зовсім не реалізовувалася через відсутність фінансування в необхідному обсязі. В держбюджеті 2016 року на реалізацію державних програм доступного житла по здешевленню вартості іпотечних кредитів та часткової компенсації відсотків за кредитами на житло для молодих громадян було передбачено всього 142,5 млн. грн. Будівництву сьогодні необхідна як підтримка держави у вигляді вливання коштів у різні програми, так і створення реальних економічних стимулів.

Фахівці будівельного ринку стверджують, що будівництво є локомотивом для всієї економіки і один будівельник «годує» близько п'яти-шести робочих суміжних професій. Однак, складається враження, що керівництво країни намагається не чути цього і не помічає вже сформовану досить складну ситуацію в українській будівністі.

У 2016 році ми не стали свідками кардинальних покращень у будівельній галузі, як у житловому, так і комерційному сегментах. Швидше за все будівельники будуть продовжувати своїми силами виживати. Конкуренція буде посилюватись, оскільки платоспроможність населення тільки знижується.

У 2014 році 15 тис. будівель та споруд знаходились у стадії незавершеного будівництва: у стадії будівництва знаходились 41%, а 59% будівництва тимчасово було припинено та законсервовано. Відсутність фінансування є основною причиною припинення будівництва. Динаміка кількості незавершених житлових будівель за регіонами на 01.01.2016 року представлена на рис. 6.

Будівництво є капіталоємною галуззю з тривалим фінансовим циклом. Більшість будівельних підприємств залежать від залучених коштів, так, як не мають достатньо коштів для реалізації будівельних проектів. Відсутність довіри банківських установ до кредитування будівництва, яке пов'язане зі значними ризиками та недостатньо високою платіжною дисципліною будівельників знижує розвиток будівництва. Також, гальмує розвиток галузі і недостатньо високий платоспроможний попит на нерухомість. Маючи об'єктивну потребу в покращенні житлових умов – населення не має фінансової можливості його придбати, так, як умови кредитування, які зараз є неприйнятними для рівня доходів більшості пересічних громадян. Будівельні підприємства що раніше могли користуватися банківськими кредитами для розширення діяльності теж опинилися в такій ситуації.

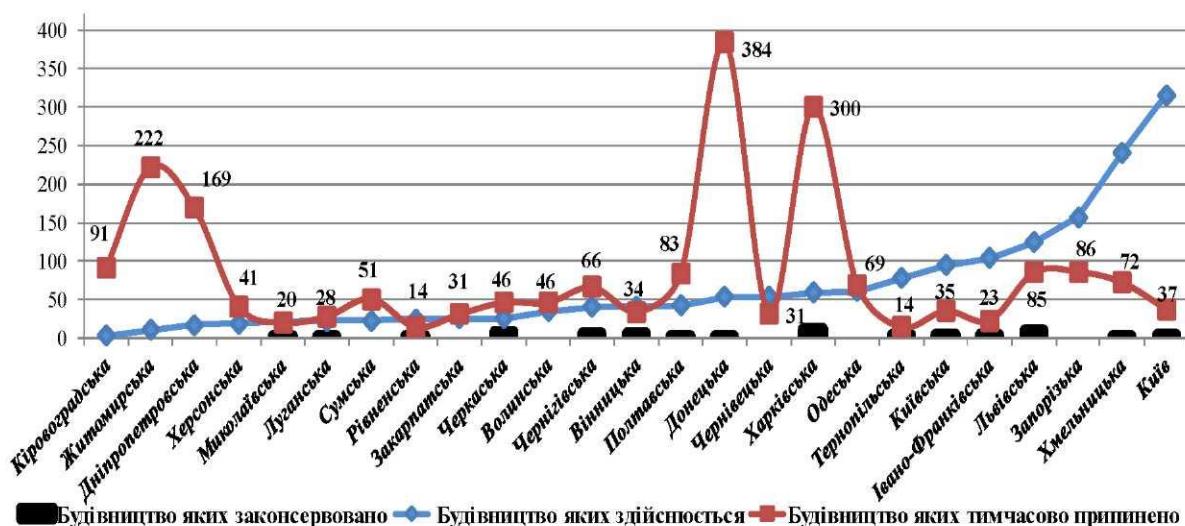

Рис. 6. Кількість незавершених житлових будівель за регіонами на 01.01.2016 року (одиниць)

У структурі заборгованості юридичних осіб переважають позики терміном до 1 року – вони формують близько половини портфеля. При цьому частка довгострокових кредитів (понад 5 років), за рахунок яких, зазвичай, реалізуються капітальні проекти, коливається на рівні 10-12%. [2].

У 2017 році планується впровадження додаткових інструментів для дерегуляції економіки, які дозволять суттєво поліпшити інвестиційний клімат у будівельній галузі. На початку 2017 року ВРУ розглянула та прийняла законопроект №4733-1 («Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення містобудівної діяльності»), який має стати реформою що охопить більше 80% будівельної галузі України. Зміни у законодавстві мають спростити дозвільну систему, завадити аферам у будівництві, захистити інтереси інвесторів та зобов'язати забудовників враховувати думку та потреби громади. Ще одним досягненням для України та для будівельної галузі зокрема, стала децентралізація, яка дозволить збільшити місцеві бюджети та надасть новий поштовх для будівництва.

Висновки. Успіх будівельної галузі в цілому залежить від наповнення його інвестиційним ресурсом. Аналізуючи будівництво України в плані наповнення інвестиціями, можна відмітити, що будівництво промислових об'єктів практично відсутнє, бо таке будівництво потребує великих інвестицій, держава не зацікавлена сьогодні у будівництві великих промислових об'єктів, а інвестор (як зарубіжний, так і вітчизняний) в нинішній економічній ситуації навряд чи ризикне вкладати великі кошти. Будівництво соціальної інфраструктури (школи, садочки тощо) повністю залежить від фінансового наповнення місцевих бюджетів, від бажання місцевої влади і економічної ситуації, що дозволяла б розгорнути відповідну програму будівництва. Будівництво комунальної інфраструктури (труби, мережі тощо) теж залежить від наповнення місцевих бюджетів і від держави на стратегічних напрямках (колектори, очисні споруди тощо). Будівництво житла – це сьогодні той напрямок, завдяки якому виживає будівельна галузь в Україні, де основним інвестором є населення. А збільшити обсяг приватних інвестицій в будівництво житла можливо через надання банками за сприяння держави доступних кредитних коштів для населення з процентною ставкою 4-9% річних. Тому, створення привабливого інвестиційного клімату та ефективна співпраця бізнесу та влади сприятиме розвитку будівельної галузі та зростанню економіки в регіонах України.

Список використаних джерел:

Офіційний сайт Державної служби статистики України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://www.ukrstat.gov.ua/>

Доходи українців не дозволяють купувати житло в кредит, – банкіри // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://kyiv.ridna.ua/2013/11/dohody-ukrajintsv-ne-dozvolayut-kupuvaty-zhytlo-v-kredyt-bankiry/>

Фахівці будівельної галузі України підвели підсумки 2016 року та надали прогнози на майбутнє // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://press.umian.ua/press/1704067-fahivtsi-budivelnoji-galuzi-ukrajini-pidveli-pidsumki-2016-roku-ta-nadali-prognozi-na-maybutne.html>

Будівельна галузь за 25 років Незалежної України, або про досягнення та плани на майбутнє напередодні професійного свята // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/2065325-budivelna-galuz-za-25-rokiv-nezalezhnoi-ukraini-abo-pro-dosagnennia-ta-plani-na-majbutne-naperedodni-profesijnogo-svata.html

Рецензент д.е.н., професор Вахович І.М.